

Sint Victor: van Egyptische officier tot beschermheilige van korenmolenaars

Sinds oktober 2017 siert de grootste gevelsteen van Amsterdam de brandweerkazerne in de Marnixstraat. Toch is het niet de 'brandweerheilige', maar Sint Victor die we hierop afgebeeld zien. Wie is Sint Victor en waarom is deze gevelsteen op de brandweerkazerne te zien?

TEKST: MARJAN TEN BROEKE

De grote gevelsteen op de Amsterdamse brandweerkazerne is afkomstig van korenmolen De Victor, één van de vele verdwenen Amsterdamse molens. Deze achtkante stellingmolen werd in 1685 gebouwd in de Marnixstraat bij de Rozengracht. In 1890 werd hij gesloopt.

Met zijn afmetingen van 165 x 90 centimeter, plus de tekststeen van 50 x 90 centimeter, is het de grootste gevelsteen van Amsterdam. Lange tijd lag hij opgeslagen in het depot van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap. Op 17 oktober 2017 werd hij teruggeplaatst, nu in de muur van de brandweerkazerne, niet ver van de plek waar hij ooit molen De Victor sierde.

Op de gevelsteen houdt Victor in zijn linkerhand een lange kruis staf vast. Op zijn rechterhand

draagt hij een model van een gesloten standerdmolen. Opvallend is dat hij een militaire uitrusting 'vertrapt'. Dit kan worden gezien als uiting van minachting voor het Romeinse leger waarvoor hij diende. Onder de steen staat een gedicht:

ST. VICTOR

EEN PRINS DIE TRECKT IN'T VELD
OM VICTORIE TE BEHAALEN
DOOR GODS SEEGEN BEN ICK
GESTELD
TOT BURGER DIENST TE MAALEN
ANNO 1685.

Gevelsteen Sint Victor op de brandweerkazerne in de Marnixstraat Amsterdam. (Foto: Agnes Oomen)

MOLENS SINT VICTOR

Momenteel zijn er in ons land vier molens die de naam van deze beschermheilige dragen: drie korenmolens in Noord-Brabant en één poldermolen in Friesland.

- Sint Victor in Heeze (NB)
- De Victor in Someren (NB)
- Sint Victor in Oventje (NB)
- Victor in Wanswerd (FR)

Ooit waren er meer molens met deze naam, vier om precies te zijn, allemaal korenmolens. Allereerst natuurlijk De Victor, of De Sint Victor, in de Marnixstraat in Amsterdam. Op deze molen (1685 – 1890) zat de gevelsteen die nu sinds kort is herplaatst op de muur van de brandweerkazerne. De overige drie stonden in het zuiden: twee in Limburg en één in Noord-Brabant.

De verdwenen molen Sint Victor in Amsterdam (1685-1890). Boven de ingang is de gevelsteen van Sint Victor goed zichtbaar.
(Foto: archief De Hollandsche Molens)

BEKEERD TOT CHRISTENDOM

Victor was een Egyptische officier in het Romeinse leger aan het eind van de 3e eeuw, die was gestationeerd in Marseille. Hij had zich tot het christendom bekeerd en kwam openlijk voor zijn geloof uit. Dat kwam hem duur te staan.

In de Romeinse staatsgodsdienst werden meerdere goden vereerd, met Jupiter als oppergod.

Christenen, met hun geloof in één god, werden vervolgd. Victor zou anderen hebben opgeroepen het christelijk geloof uit te dragen bij een eventueel bezoek van keizer Maximianus. Bij herhaling weigerde hij te offeren aan de Romeinse goden, en toen hij gedwongen werd te knielen voor het beeld van Jupiter, schopte hij dat omver. Meerdere straffen waren het gevolg. Zo werd hij achter een paard door de straten van Marseille

gesleept en werd zijn voet afgehakt. Toen hij gevangen gezet werd bekeerde hij zijn bewakers. Uiteindelijk werd hij op 21 juli ter dood veroordeeld.

LEGENDE

Volgens de legende gebeurde er bij de terechtstelling een wonder. Hij zou worden gedood door middel van verbrijzeling door twee molenstenen

in een rosmolen. Maar dat mislukte doordat de molen weigerde. Er wordt wel gezegd dat het lichaam van Victor de molenstenen deed breken. Uiteindelijk zou hij zijn onthoofd en werd zijn lichaam in de rivier gegooid. Christenen uit Marseille begroeven het in een grot. Na zijn dood vonden daar enkele wonderen plaats. Tegenwoordig worden zijn relikwieën bewaard in de Eglise Saint-Nicolas du Chardonnet in Parijs.

Schilderij van Victor die de foltering met de molensteen ondergaat. Olieverf op hout, onbekende schilder.
(Foto: © Museum Hof van Busleyden, Mechelen, België)

Beeldje van Sint Victor in molen Sint Victor in Heeze. (Foto: Gerard Sturkenboom)

BESCHERMHEILIGE KORENMOLENAARS

Sinds de middeleeuwen is Sint Victor de patroon of beschermheilige van de korenmolenaars. Vaak wordt hij afgebeeld met molenstenen of met een korenmolen. In veel steden werd het gilde van korenmolenaars naar hem genoemd en was 21 juli Sint Victorsdag, een belangrijke feestdag voor het molenaarsgilde. Sint Victor als patroonheilige van de korenmolenaars heeft in Nederland weinig bekendheid. Dat is anders in België en Frankrijk.

VERDWENEN MOLENS

- De Victor/De Sint Victor in Amsterdam. Stellingmolen uit 1685, gesloopt in 1890
- Molen van Victor in Maasbree (LB). Deze molen werd vóór 1820 gebouwd en verdween in 1912
- Sint Victor in Leveroy, gemeente Nederweert (LB). Beltmolen die dateert uit 1898 en is verdwenen in 1944
- Sint Victor in Gemert (NB). Gebouwd in 1899 of 1905 en is verdwenen in 1957

A. BICKER-CAARTEN

In De Molenaar van 2 september 1953 schreef A. Bicker Caarten een artikel over Sint Victor. Al in de middeleeuwen werd deze heilige vereerd door de korenmolenaars. In veel steden waren ze in een gilde of ambacht verenigd, dat bijna altijd naar hem werd genoemd. Ieder gilde had een gemeenschappelijk altaar en vormde een vereniging van godsdienstige en maatschappelijke aard.

In Leiden waren de molenaars, hun vrouwen en

1. Beeldje van Sint Victor in de Friedesse Molen in Neer. (Foto: Erik Stoop) 2. Beeldje van Sint Victor in molen Rijn en Lek in Wijk bij Duurstede. (Foto: Doortje Dallmeijer) 3. Beeldje van Sint Victor in De Twee Gebroeders in Roosendaal. (Foto: Erik Stoop) 4. Beeldje van Sint Victor in molen De Valk in Montfoort. (Foto: Henk Visser) 5. Gevelsteen met Victor van Marseille in molen Nooit Gedagt in Woudrichem. (Foto: Dick Kaptein)

de molenaarsknechten lid van het 'broederschap ende susterscip van Sinte Victor'. Iedere molenaar 'al of geen poorter, die als meester begon te malen of te Leiden koren haalde om te malen, moest een bepaald bedrag betalen ten behoeve van het altaar van Sint Victor. Elk jaar kwamen ze de zondag na Sint Victorsdag voor een maaltijd bij elkaar. Ook herdachten ze gezamenlijk de overleden broeders en zusters. Bij een overlijden van een gilde-lid moest er aan het altaar betaald worden voor een gezongen Mis van Requiem. Drie gekozen 'gezworenen' moesten erop toezien dat de voorschriften van het gilde werden nageleefd. Overtredingen werden gerapporteerd aan de Schout en Schepenen.

AFBEELDINGEN

Door de eeuwen heen is Sint Victor op verschillende manieren afgebeeld: op gevelstenen, als beeld of in glas-in-lood ramen. In de vier nog bestaande molens met de naam van de beschermheilige staat alleen in de Sint Victor in Heeze een beeldje.

In andere molens zijn diverse soorten afbeeldingen van de beschermheilige te bewonderen. Het beeldje in molen Sint Victor in Heeze is een genummerd exemplaar van een Belgische molenaar uit Westmalle. Naar schatting is het 20 à 25 jaar oud. Met een nieuwe mal naar hetzelfde model zijn later opnieuw beeldjes gemaakt. Eén

daarvan staat in molen De Windhond in Soest, en één in De Vier Winden in Pieterburen.

BRONNEN

www.gevelstenenvanamsterdam.nl

www.wikipedia.org

www.molendatabase.nl

www.allemolens.nl

A. Bicker Caarten, 'De molens in de volkenkunde', *De Molenaar*, 2 september 1953 (allemolens.nl)